

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-1878/2017. számú ügyben**

Előadó: dr. Bácskai Krisztina

Az eljárás megindítása

A születése óta fogyatékossgal élő, doktori tanulmányokat folytató panaszos a beadványában a fokozatszerezési eljárás során a nyelvvizsga mentesség iránt benyújtott kérelmével kapcsolatban sérelmezte a Pannon Egyetem (továbbiakban: Egyetem) eljárását, illetve döntését.

Tekintettel arra, hogy a panaszbeadványban foglaltak alapján az Egyetem eljárása kapcsán felmerült a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményével, a tisztességes hatósági eljáráshoz való joggal, valamint az esélyegyenlőség követelményével összefüggő visszasság gyanúja, az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (1) bekezdése alapján az ügyben vizsgálatot indítottam. A vizsgálatom eredményes lefolytatása érdekében az Ajbt. 21. § (1) bekezdés a) pontja és (2) bekezdése alapján tájékoztatást kértem az Egyetem rektorától, valamint az emberi erőforrások miniszterétől.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos követelmények

- a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelménye: *„Magyarország független demokratikus jogállam.”* [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés];
- az esélyegyenlőség előmozdításának követelménye: *„Magyarország az esélyegyenlőség megalósulását külön intézkedésekkel segíti. Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élöket.”* [Alaptörvény XV. Cikk (4)-(5) bekezdés];
- a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog: *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.”* [Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés].

Az alkalmazott jogszabályok

- A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény (a továbbiakban: Ftv.);
- A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (a továbbiakban: Nft.);
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.);
- A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről 2007. évi XCII. törvény (a továbbiakban: CRPD);
- A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 79/2006. (IV. 5.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Vht. 1.);
- A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Vht. 2.);
- A doktori iskolákról, a doktori eljárások rendjéről és a habilitációról szóló 387/2012. (XII. 19.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. Rendelet).

A megállapított tényállás

1. Beadványában a panaszos előadta, hogy születése óta fogyatékossgal él, mivel hypoxia következtében dyslexiás és dysgráfiás, valamint enyhe fokú mozgáskoordinációs zavarokkal küzd. 2008-ban kezdte doktori tanulmányait az Egyetem Georgikon Karának Növénytermesztési és Kertészeti Tudományok Doktori Iskolájában. Az abszolutórium megszerzése és a szigorlat letétele után doktorjelöltként szeretne volna benyújtani a doktori dolgozatát.

Harmadéves doktorandusz hallgatóként 2011. augusztus 30-án kérelmet nyújtott be az Egyetem Georgikon Kar, Növénytermesztési és Kertészeti Tudományok Doktori Iskola vezetőjéhez, melyben kérte, hogy a doktori fokozatszerzés egyik alapfeltételeként előírt idegen nyelvből, komplex C típusú nyelvvizsga bizonyítvány megszerzése alól mentesítse az intézmény.

A panaszos állítása szerint a döntésről értesítést nem kapott, pusztán arról tájékoztatták, hogy a Doktori Iskola hatásköre nem terjed ki a nyelvvizsga könnyítés- és mentesség megadására, e kérdésben egyedül az Egyetem Doktori és Habilitációs Tanácsa (a továbbiakban: Tanács) dönthet. A panaszos szerint ugyanakkor előzetesen szóbeli ígéretet igen, írásbeli választ azonban nem kapott a nyelvvizsga követelmény könnyítésére irányuló kérelmének elfogadhatóságáról. Ezt követően 2015. február 3-án, az abszolutórium és a szigorlati vizsga teljesítését követően, írásbeli kérelmet nyújtott be a Tanács elnökéhez, melyben kérte, hogy tekintsenek el a fokozatszerzéshez szükséges A vagy B típusú második nyelvvizsga bizonyítvány megszerzésének követelményétől. 2015. február 11-i válaszában a Tanács elnöke jelezte, hogy mivel nem tudták kideríteni milyen jogszabály vonatkozik a beadványozó kérelmére, még nem született döntés. 2015. június 1-jén az elnök végül írásban arról tájékoztatta a panaszost, hogy több szervvel történt egyeztetést követően nemhogy azt nem engedélyezi, hogy mentesüljön a második nyelvvizsga kötelezettsége alól, de az első nyelvvizsga esetében sem tekinthet el a C típusú nyelvvizsga követelményétől. A válaszban az elnök arra hivatkozott, hogy a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet 2015. április 17-én hatályba lépett 62. § (11) bekezdése mindezt nem teszi lehetővé, ezért azt javasolta az elnök, hogy kérje a doktorjelölti jogviszonyának megszüntetését, majd 3 éven belül ismételt jelentkezzen doktorjelöltnek, így elég ideje lesz a nyelvvizsga letételére és a dolgozata elkészítésére.

A panaszos beadványában azt sérelmezte, hogy a Tanács javaslatának teljesítése esetén újra kellene szigorlatoznia és újra be kellene fizetnie a fokozatszerzés eljárási díját, továbbá vissza kellene fizetnie a Jedlik Ányos Doktorjelölti ösztöndíjat. A panaszos beadványában hangsúlyozta továbbá, hogy nem kibújni kíván az idegennyelvi követelmények teljesítése alól, csupán azt szeretné elérni, hogy a megfelelő tájékoztatás hiánya és a jogszabályi környezet változása ne teremtsen számára olyan hátrányos helyzetet, amelyben komoly erkölcsi és anyagi kár éri.

2. Az *Egyetem rektorának* címzett *megkeresésében* – a rendelkezésére álló releváns iratmások egyidejű megküldése mellett – a panaszbeadványban foglalt kifogásokkal összefüggő jogi, szakmai álláspontjáról kértem tájékoztatást. Kértem térjen ki arra is, hogy milyen indokok alapján alkalmazta az Egyetem a 2015. április 17-én hatályos, szigorúbb nyelvi követelményeket a felmenő rendszer figyelmen kívül hagyásával a doktori tanulmányait 2008-ban megkezdett doktorjelöltre. Tájékoztatást kértem arról is, hogy a panaszos által 2011. augusztus 30-án benyújtott, korábbi mentességi kérelmére írásos formában hozott-e hivatalos döntést az Egyetem. A rektor tájékoztatott, hogy a beadványozó az Egyetem doktori programjában 2008 szeptemberében kezdte meg tanulmányait és létesített hallgatói jogviszonyt. Az akkor érvényes doktori szabályzat szerint a fokozat megszerzésének feltétele egy világnyelv, lehetőleg az angol, esetleg német, francia, spanyol, orosz nyelv legalább középfokú komplex nyelvvizsgával igazolt ismerete, a második idegen nyelvből pedig bármilyen típusú állami nyelvvizsga. A felvételi eljárás során többletpontot eredményezett, ha a jelölt már rendelkezett a fokozatszerzéshez szükséges nyelvismerettel, de a belépésnek nem volt előfeltétele a nyelvi követelmény teljesítése. Az érintett doktorandusz a doktori tanulmányait 6 aktív és 2 passzív félév teljesítésével 2012 augusztusában fejezte be az abszolutórium megszerzésével. Az egyetemi doktori szabályzat értelmében egy éven belül a fokozatszerzési eljárást meg kellett kezdenie, doktorjelölti jogviszonyt 2013 júniusában létesített. Mivel a jelentkező szervezett doktori képzésben vett részt, így a doktori tanács az *Nftv.* 53. § (3) bekezdése szerint a fokozatszerzési eljárásra való jelentkezését automatikusan elfogadta. A doktorjelölti jogviszony a fokozat megszerzéséig tart, ezért a jelölt fokozatszerzéséről a doktori tanácsnak legkésőbb 2016 júniusáig döntenie kell. A panaszos a nyelvi nehézségeit 2015 februárjában jelezte először a doktori tanács felé. Mivel ilyen problémával a doktori tanács eddig még nem szembesült, igyekeztek kellő alaposággal a jogi lehetőségeket felmérni.

Az ügyben több esetben konzultáltak jogi szakértőkkel, és a szaktárca szakértőivel is. A válasz tartalmazza, hogy az Nftv. 53. § (5) bekezdése alapján a fokozatszerzés nyelvi követelményei: *két idegen nyelv a tudományterület műveléséhez szükséges ismeretének a doktori szabályzatban meghatározottak szerinti igazolása.* A Korm. rendelet 13. § (3) bekezdése szerint pedig a *doktori iskola működési szabályzata tartalmazza a doktori fokozatszerzés nyelvi követelményeit, a nyelvi követelmények teljesítéséhez elfogadott nyelvek listáját, valamint a nyelvismeret igazolásának módját. Az első idegen nyelv kizárólag a doktori tanács által meghatározott idegen nyelvek egyike lehet. A nyelvismeret igazolásához legalább B2 szintű komplex államilag elismeri nyelvvizsga, illetve azszal egyenértékű bizonyítvány szükséges.*

Mivel a panaszos a fokozatszerzési eljárást 2013 júniusában kezdte meg, így rá ezek a jogszabályok „*egyres jogi vélemények alapján*” már vonatkozathatóak voltak. Az intézmény álláspontja viszont az volt, hogy *jogában áll a doktori képzés megkezdésekor (ebben az esetben 2008-ban) érvényes szabályok alkalmazása.* Ekkor azonban az Ftv. 68. § (5) bekezdése nem definiálta a nyelvismeret szintjét, ezért a két nyelvből a nyelvvizsgát meg kell követelni, de – a rektor szakmai álláspontja szerint – a nyelvvizsga szintjét a doktori tanács határozhatja meg. *A panaszos esetében tehát a két nyelvből a komplex nyelvvizsga helyett az állapotának megfelelő nyelvvizsgát is elfogadhatónak tartja.*

Vizsgálta az Egyetem azt is, hogy a fogyatékossgal élők esetében a jogszabályok alapján milyen egyéb kedvezmény adható a fokozatszerzési eljárásban. A rektor utalt arra, hogy az eljárási idő meghosszabbítása kapcsán az Nft. 47. § (1) bekezdése azt tartalmazza, hogy *egy személy – felsőoktatási szakképzésben, alapképzésben és mesterképzésben összesen – 12 féléven át folytathat a felsőoktatásban tanulmányokat magyar állami (ösztöndíjas képzésben beti. Ez a támogatási idő legfeljebb 14 félév, ha a hallgató osztatlan képzésben vesz részt és a képzési követelmények szerint a képzési idő meghaladja a tíz félévet.* Az Nftv. 47. § (2) és (4) bekezdése alapján *a doktori képzésben részt vevő hallgató támogatási ideje legfeljebb hat félév, a fogyatékossgal élő hallgató a támogatási idejét a felsőoktatási intézmény legfeljebb négy félévvel megnövelheti.* Az Nftv. 53. § (4) bekezdése alapján *a doktorjelölti jogviszony megszűnik a fokozatszerzési eljárás lezárásával, illetve akkor is, ha a doktorjelölt a jogviszony létesítésének napjától számított két éven belül nem nyújtotta be a doktori értekezését.* A Korm. rendelet 16. § (9) bekezdése pedig rögzíti azt, *hogy a fokozatszerzési eljárást az értekezés benyújtását követő egy éven belül kell befejezni.*

A fentiek értelmében *a doktorjelölt jogviszonyának meghosszabbítására nincs lehetőség,* ezért a jogviszony meghosszabbítására vonatkozó kérelmét *nem állt módjában az Egyetemnek engedélyezni,* a fokozatszerzési eljárást 2016 júniusáig be kell fejezni. A jogszabályok betartásával benyújtottnak tekintik ugyanakkor a dolgot akkor is, ha még nem a végleges formájában, hanem csak a doktori szabályzat szerint a „*műhelyvitára*” alkalmas formában készült el. A rektor hangsúlyozta, hogy a jogszabályok változása, az ügyben számos, egymásnak ellentmondó állásfoglalás ellenére igyekeztek olyan végleges döntést hozni, ami egyrésztől jogilag alátámasztható, másrésztől figyelembe veszi a jelölt sajátos állapotát. Azzal, hogy megkövetelik a két nyelvből tett vizsgát, de annak szintjét a jelölt sajátos helyzetének megfelelően határozzák meg, a rektor álláspontja szerint olyan döntés, ami akkor is megállja a helyét, ha egyébként a fokozat odaítélését esetleg nem az érvényes jogszabályok szerintinek minősíti majd utólag a hatóság. Az is nehezítette a megfelelő döntés meghozatalát, hogy a doktori képzés és a fokozatszerzés külön jogállásban folyik. A 2008-ban megkezdett képzés 2012-ben befejeződött. A fokozatszerzés ehhez a jogviszonyhoz nem kapcsolódik, azt külön eljárásban kell lefolytatni. Az új eljárás viszont 2013-ban kezdődött, új jogállásban. *Ez alatt az idő alatt a szabályok jelentősen változtak, így – a rektor véleménye szerint – nehéz értelmezni, hogy mit tekintsen az intézmény érvényesnek.* A rektor úgy látja, hogy *jogszabályban nem megoldott a fogyatékossgal élő személyek doktori képzésben való részvétele,* az Nftv. ugyanis csak a siket doktorjelöltek helyzetét tisztázza, de pl. beszédzavarral küszködőkét nem. Mindezek együttesen vezettek arra, hogy *ebben az ügyben a végző döntést csak ilyen határidőben tudta meghozni az intézmény.*

3. A rektor fentiekben kifejtett álláspontjának ismeretében szükségessé vált az *emberi erőforrások miniszterének megkeresése is.* A minisztert arra kértem, hogy adjon tájékoztatást az álláspontjáról az esélyegyenlőséget és az egyenlő esélyű hozzáférést biztosító felsőoktatásra vonatkozó törvényi rendelkezések szempontjából a megfelelő szakértői véleménnyel rendelkező doktoranduszok és doktorjelöltek nyelvvizsga követelmények alóli mentességből való teljes

kizárásával kapcsolatban. Tájékoztatót kértem továbbá arról is, hogy átmeneti rendelkezések hiányában, a jogalkotó eredeti szándéka szerint a Vht. 2. 62. § (11) bekezdésének hatálya kiterjed-e a Vht. 2. hatályba lépésekor már doktoranduszi, doktorjelölti jogviszonyban lévőkre is. *A miniszter válasza szerint az Alaptörvény XI. cikke deklarálja, hogy Magyarország minden állampolgárnak biztosítja a művelődéshez való jogot, amely a felsőfokú oktatásban mindenki számára képességei alapján hozzáférhető. Az Nftv. mindenki számára biztosítja a felsőoktatáshoz való hozzáférést, így a doktori fokozat megszerzését is, aki képességei alapján megfelel az alap-, mester-, és doktori képzés jogszabályban előírt feltételeinek és követelményeinek.*

Doktori képzésben alapvető követelmény a nemzetközi tudományos és publikációs tevékenységben való aktív részvétel, amelynek elengedhetetlen feltétele az idegennyelvtudás. Az Nftv. XI. fejezete rendelkezik a hallgatói jogviszonyról, amely a felvételt és a képzés tartalmát illetően eltérő szabályokat határoz meg az alap- és mesterképzésben, valamint a doktori képzésben. A tanulmányi követelmények tekintetében az Nftv. 53. §-a és az 53./A. §-a az Nftv. 49-50. §-aitól eltérően határozza meg a doktori képzésben folytatott tanulmányok sajátosságait és követelményeit. Az Nftv. 53. § (1) bekezdése értelmében a doktori képzés a tudományterület sajátosságaihoz és a doktorandusz igényeihez igazodó egyéni vagy csoportos felkészítés keretében folyó képzési, kutatási és beszámolási tevékenység. Az idegennyelvtudás a jelentkezés feltétele. Az Nftv. 40. § (6)-(7) bekezdése értelmében doktori képzésre az vehető fel, aki a mesterképzésben szerzett fokozattal és szakképzettséggel, valamint legalább egy „C” típusú középfokú államilag elismert – középfokú (B2 szintű) általános nyelvi, komplex – vagy egyenértékű nyelvvizsgálattal rendelkezik. A doktori képzésre történő felvétel további feltételeit a felsőoktatási intézmény határozhatja meg, azzal a megkötéssel, hogy azonos felvételi követelményeket köteles alkalmazni, függetlenül attól, hogy a jelentkező mely felsőoktatási intézményben szerezte az oklevelét.

Az Nftv. 53. § (5) bekezdés b) pontja *szerint a doktori fokozat megszerzésének feltétele két idegen nyelv a tudományterület műveléséhez szükséges ismeretének a doktori szabályzatban meghatározottak szerinti igazolása.* Bármely más megszerzett kompetenciához hasonlóan a nyelvi készséget is igazolni szükséges, a nyelvismeret jelenlegi fokmérője pedig a nyelvvizsga letétele, vagy azzal egyenértékű okirat megszerzése, amely annak igazolásul szolgál, hogy a hallgató birtokában van bizonyos idegennyelvi tudásnak, és teljesítette az előírt vizsgakövetelményt.

A miniszter szakmai álláspontja szerint az Nftv. 49. § (8) bekezdése és a Vht. 1. 18. § (5) bekezdés bb)-bd) pontjai szerinti, *az alap- és mesterképzésre vonatkozó nyelvvizsga alóli mentesség lehetősége a fent hivatkozott jogszabályi rendelkezések figyelembevételével Vht. 2. hatályba lépése előtt sem állt fenn.* A felsőoktatási intézménynek a nyelvvizsga alóli mentesség tekintetében tehát nem volt mérlegelési jogköre, *így attól a doktori képzésre vonatkozó felvételi rendelkezésektől fogyatékossgal élő hallgató esetében sem tekinthetett el.* A Vht. 2. 62. § (11) bekezdése szerinti, a doktoranduszok és doktorjelöltek nyelvvizsga kötelezettség alól való mentesítésének szabályozása jogszabályi *pontosítás volt*, amely *az eltérő jogértelmezési gyakorlat egységesítését szolgálta* és nem hozott olyan új rendelkezést, amely az Nftv. hatályos rendelkezései alapján ne lett volna levezethető a rendelkezés hatályba lépése előtt.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint valamely hatóság vagy közszolgáltatást végző szerv tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár, feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. Az Nftv. 1. §-ának értelmében a törvény célja a felsőoktatás színvonalának emeléséhez, a versenyképes tudás átadásához és megszerzéséhez szükséges feltételrendszer megteremtése, az Alaptörvényben meghatározott keretek között a nemzeti felsőoktatási intézményrendszer működésének biztosítása.

Az Nftv. 2. § kimondja továbbá azt is, hogy a *felsőoktatás rendszerének működtetése az állam, a felsőoktatási intézmény működtetése a fenntartó feladata*. Az Nftv. 4. § (pedig rögzíti, hogy az állam nevében a fenntartói jogokat – ha törvény másként nem rendelkezik – az oktatásért felelős miniszter gyakorolja. A fentiek alapján megállapítom, hogy a *felsőoktatási intézmények az állami feladat ellátásban vesznek részt, ezért az Ajbt. alapján közszolgáltatást végző szervnek minősülnek*, azzal a megkötéssel, hogy a felsőoktatási intézmények széleskörű autonómiával rendelkeznek, ezért az alapjogi szempontú ombudsmani vizsgálat hatáskör hiányában nem terjedhet ki az oktatás, a képzés, a vizsgáztatás és a vizsgán nyújtott teljesítmény oktatásszakmai szakkérdéseire.

II. Az érintett alapvető jogok tekintetében

Az alapjogi biztos egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmanintézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjogkorlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket. A jelentés megállapításaival összefüggésben hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amely ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy *„az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”*. Az Alkotmánybíróság a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület elvi éllel azt mondta ki azt, hogy *„az Alkotmánybíróság a hatályát vesztett alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”*

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében és az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdésében foglaltakat a korábbi alkotmány 2. § (1) bekezdésének és 70/A. § (3) bekezdésének szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a jelen vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve és az esélyegyenlőség előmozdításának követelménye tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, amely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, vagy tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – *irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket*. A tisztességes eljárás jogának érvényesülése kapcsán annyi változást érdemes kiemelni, hogy immár külön alkotmányi rendelkezés nevesíti a *tisztességes hatósági eljárásból való jogot*. Ezen túl az Alaptörvény XV. Cikk (5) bekezdése külön is rögzíti immár azt, hogy *Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket*.

1. Az Alaptörvény B) cikk alapján Magyarország független, demokratikus jogállam. Az Alkotmánybíróság korábbi töretlen gyakorlata alapján ennek a *jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság*.

Az Alkotmánybíróság a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybírói gyakorlat továbbra is relevánsnak tekintendő. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára.

Az Alkotmánybíróság döntéseiben felhívta a figyelmet, hogy a jogállamiságnak számos összetevője van, a jogállamiság elvéből folyó egyik legfontosabb alapkövetelmény ugyanakkor éppen a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. Egy demokratikus jogállamban, ahhoz, hogy a természetes és jogi személyek életviszonyaikat, működésüket, magatartásukat a jog által előírtakhoz tudják igazítani, az elvárt kötelezettségeiknek eleget tudjanak tenni, szükség van a joganyag és a jogi eljárások stabilitására, a változásokra való felkészüléshez megfelelő idő biztosítására, az egyértelműsége, a követhetősége és érthetősége. A jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények – így például jelen esetben a felsőoktatási felvételi eljárás – működésének kiszámíthatóságát is.

2. Az Alaptörvény XV. Cikk (4)-(5) bekezdése szerint Magyarország az *esélyegyenlőség* megvalósulását külön intézkedésekkel segíti, továbbá külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a *fogyatékkal élőket*. Az Alaptörvény tehát fogyatékkal (azaz fogyatékossgal) élőket külön védelmet igénylő csoportként emeli ki. A Kommentár hangsúlyozza továbbá, hogy a megkülönböztetés általános tilalma alóli kivételt jelent az Alaptörvény azon rendelkezése, amely alapján Magyarország az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedéseket is tesz. E rendelkezés értelmében az egyenlőség tartalmi megvalósulását szolgáló, az esélyegyenlőtlenség felszámolása érdekében tett pozitív megkülönböztetés megengedett.

Az *esélyegyenlőség előmozdításának kötelezettségével* kapcsolatban érdemes kiemelni, hogy „a társadalom egyes tagjai javára történő pozitív diszkrimináció, az egyenlő feltételek, az esélyegyenlőség biztosítása nemcsak megengedett, hanem a modern alkotmányos államtól el is várható, mind a szociális, mind a testi és lelki különbségekből adódó hátrányok enyhítése terén. E folyamatban az egyenjogúsági célokhoz tilalmak társulnak: a nemzetközi dokumentumok, s az államok belső jogszabályai tehát nemcsak kinyilvánítják a nemek, vallásfelekezetek közötti egyenjogúság követelményét, hanem ennek biztosítékeként – gyakran büntetőjellel – diszkrimináció-tilalmakat is felállítanak. Más szóval mára az egyenjogúság fogalmának egyrészt bizonyos társadalmi csoportok előnyös megkülönböztetése, illetőleg annak elvárhatósága, másrészt pedig a hátrányos megkülönböztetés tilalma ad korszerű tartalmat.

Az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről *egy jogi lehetőséget biztosít*, ugyanakkor bizonyos, valamely *tulajdonságuk* (életkor, betegség, fogyatékossg) okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt *objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál* az állami beavatkozás *nem fakultatív feladat*: az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően, súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolására. Az állam szabadságot élvez abban, hogy milyen módon, jogi, normatív és anyagi eszközökkel teljesíti az esélyegyenlőség előmozdítására vonatkozó kötelezettségét, mint államcél: e körben mérlegelni lehet az eszközök megválasztásában az állam teherbíró képességét.

3. Az Alaptörvény XXIV. cikke kinyilvánítja a *tisztességes eljárás*hoz való jogot. A közigazgatás törvényessége akkor valósul meg, ha jogilag szabályozott eljárási keretek között működik, a jogkorlátozásra adott felhatalmazást pedig törvényi szinten pontosan kell meghatározni. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy a kiszámíthatóság és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az alapjogok védelmével, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. Az Alkotmánybíróság a 7/2013. (III. 1.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt szabály értelmezésekor irányadónak tekinti a tisztességes eljárásról fűződő alapvető joggal kapcsolatban kimunkált korábbi alkotmánybírói gyakorlatot.

A határozatban elvi élel hivatkozott, kimunkált alkotmányos mérce értelmében a tisztességes eljárás követelménye az eljárásjogi garanciák érvényesülését is felöleli, és egy olyan minőséget jelent, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembe vételével lehet csupán megítélni. Ebből következően egyes részletszabályok hiánya miatt éppúgy, mint valamennyi részletszabály megalkotásának dacára lehet egy eljárás méltánytalan, igazságtalan vagy nem tisztességes. Az Alkotmánybíróság a 36/2013. (XII. 5.) AB határozata rögzíti, hogy a nyilvános mérlegelési szempontok nélküli, úgynevezett erős értelemben vett mérlegelési jogkör közhatalmi (állami) szerveknek való biztosítása nem egyeztethető össze az alkotmányosság követelményeivel. A hatóság fogalmába tágabb értelemben minden jogalkalmazó szerv beletartozik, e cikk általánosan követendő a hatósági ügyekben eljáró közigazgatási szervek számára is. Elvként érvényesül a pártatlan és részrehajlás nélküli ügyintézés, amelynek megvalósítása szoros összefüggésben áll a jogegyenlőség, a diszkrimináció tilalma, valamint az emberi méltóság alkotmányos elveivel. A tisztességes ügyintézés követelménye nem csupán a jogszabályok megtartásával azonos, bár ez mindenképpen szükséges feltétele annak.

A *jogbiztonság követelménye és a tisztességes eljáráshoz való jog* – a közhatalmi tevékenység korlátaiként – önálló alkotmányjogi normaként érvényesülnek: gátját képezik a garanciális szabályok félreértelmezésének, a kiszámíthatatlanság okozta jogsérelmek bekövetkezésének. Sokrétű követelmény-rendszert foglalnak magukban, amelynek kereteit és alapjait – elsődlegesen a jogalkotásra vonatkozó követelményként – a már idézett alkotmánybírósági esetjog alakította ki, de amelyet – a jogalkalmazás ellenőrzése során – a bírósági és az ombudsmani gyakorlat tölt ki további tartalommal, fejleszt tovább. Lényeges rámutatni, hogy a tisztességes eljáráshoz való joggal kapcsolatos garanciáknak az ombudsmani gyakorlat alapján a vizsgált közszolgáltatást végző intézmények, így a felsőoktatási intézmények eljárása során is érvényesülnie kell.

4. Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarországnak a nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítania kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Jelen esetben a magyar jogi szabályozásnak és gyakorlatnak meg kell felelnie mind a CRPD által felállított, illetve a CRPD Bizottság által jelzett kötelezettségeknek. Ebben nemcsak az tartozik bele értelemszerűen, hogy a jogrendszerben nem maradhatnak olyan szabályok, amelyek nem egyeztethetőek össze a CRPD rendelkezéseivel, hanem az is, hogy ahol szükséges, ott a jogalkotó érdemi és hatékony lépéseket tegyen a hiányzó szabályozás megalkotása, valamint a CRPD rendelkezéseivel ellentétes gyakorlat felszámolása, megváltoztatása érdekében.

A kiindulópontot a CRPD 1. cikke jelenti, amely értelmében *fogyatékossgal élő személy* minden olyan személy, aki hosszan tartó fizikai, értelmi, szellemi vagy érzékszervi károsodással él, amely számos egyéb akadállyal együtt korlátozhatja az adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását. A preambulum szerint az Egyezmény részes államai elismerik, hogy bárkinek a fogyatékossgal alapján történő hátrányos megkülönböztetése az emberi személy veleszületett méltóságának és értékének megsértése. A fogyatékossgal alapján történő hátrányos megkülönböztetés a *fogyatékossgal alapuló bármilyen különbségtételt, kizárást vagy korlátozást jelent, amelynek célja vagy hatása valamennyi emberi jog és alapvető szabadság másokkal azonos alapon történő elismerésének, élvezetének vagy gyakorlásának csorbítása vagy semmibe vétele a politikai, a gazdasági, a szociális, a kulturális, a civil élet terén, vagy bármely területen.* Ez a hátrányos megkülönböztetés minden formáját magában foglalja, egyebek között az ésszerű alkalmazkodás megtagadását. A részes államok továbbá kötelezettséget vállaltak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, a fogyatékossgal alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül.

A részes államoknak meg kell hozniuk minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést az Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében. Megtesznek minden megfelelő intézkedést, ideértve a jogalkotási lépéseket a *fogyatékossgal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények, rendelkezések, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében.* Emellett kutatásokat és fejlesztéseket valósítanak meg vagy segítenek elő az egyetemesen tervezett áruk, szolgáltatások, eszközök és létesítmények vonatkozásában, amelyek a lehető legkisebb változtatással és anyagi

ráfördítással megfelelnek a fogyatékossgal élő személyek speciális igényeinek, elősegítve felhasználhatóságukat és használatukat, valamint elősegítik az egyetemes tervezést a szabványok és irányelvek kidolgozása során.

A hozzáférhetőséggel kapcsolatban az Egyezmény rögzíti, hogy a fogyatékossgal élő személyek önálló életvitelének és az élet valamennyi területén történő teljes körű részvételének lehetővé tétele érdekében a részes államok megfelelő intézkedéseket tesznek, hogy *másokkal azonos alapon biztosítsák a fogyatékossgal élő személyek számára a fizikai környezethez, a közlekedéshez, az információhoz és kommunikációhoz.* Ebbe beleértve az információs és kommunikációs technológiákat és rendszereket, valamint más, nyilvánosan hozzáférhető vagy rendelkezésre álló *lehetőségekhez és szolgáltatásokhoz való hozzáférést, mind városi, mind vidéki területeken.* Ezek az intézkedések, amelyek *magukban foglalják a hozzáférési akadályok és korlátok beazonosítását és felszámolását.*

III. Az ügy érdemében

1. A vizsgálat előzményei

Jelen vizsgálat szempontjából fontos kiindulópont a fogyatékossgal élő hallgatókat a felsőoktatási intézményekben megillető kedvezmények, mentességek elbírálásának gyakorlatával kapcsolatos *AJB-2990/2012.* számú jelentés. Ez az ombudsmani vizsgálat ugyanis számos megállapítást tartalmaz a fogyatékossgal élő doktoranduszok, doktorjelöltek bemeneti (tipikusan nyelvvizsga) követelmények alól történő mentesítése kapcsán. A jelentés középpontba helyezi azt, hogy a doktori iskolák a fogyatékossgal élő hallgatók nyelvvizsga-mentességére és az egyéb mentességekre vonatkozó kérelmeinek elbírálásakor hogyan járnak el, milyen módon tartják nyilván e hallgatókat, illetve milyen dokumentumok benyújtása szükséges a fogyatékossgal igazolásához. A vizsgálat az érintett hallgatóknak járó kedvezmények elbírálásának módjára, a részleges vagy teljes mentesség megadásának és a mentességek elutasításának konkrét eseteire, az elbírálás szempontjainak és indokainak megismerésére is kiterjedt.

A 2012-ben folytatott vizsgálat feltárta, hogy *a mentességi kérelmek doktori képzés során történő elbírálására jellemzően ritkán került sor a felsőoktatási intézményekben.* Voltak azonban olyan doktori iskolák is kisebb számban, amelyek figyelembe vették azt, ha a jelentkező azért nem rendelkezett a feltételként meghatározott nyelvvizsgákkal, mert korábban (még a graduális képzés alatt) fogyatékossgának igazolása alapján felmentést kapott a nyelvvizsga-kötelezettség alól. Az intézményeknek akkor ugyanis széles körű mérlegelési lehetőségük volt annak eldöntésében, hogy valamely kérdést milyen részletességgel rendeztek belső szabályzatukban.

Az alapvető jogok biztosának az akkor hatályos jogi környezetben az volt az álláspontja, hogy a doktorjelölt bár hallgatói jogviszonnyal nem rendelkezik, esetükben *egy speciális doktorjelölti jogviszonyról* beszélhetünk, amely alapján a doktorjelöltet bizonyos hallgatói jogosultságok is megilletik. A felsőoktatást szabályozó jogszabályi rendelkezések a doktorjelölti jogviszonyt tartalommal töltik meg, ugyanis hallgatói jogokkal és kötelezettségekkel (nem jogviszonnyal) rendelkeznek, például használhatják az egyetemi infrastruktúrát, részesülhetnek intézményi ösztöndíjakban. Így a doktorjelölt jogaira és kötelezettségeire – ha jogszabály másként nem rendelkezik – a hallgatói jogokra és kötelezettségekre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.

Mindezeknek megfelelően még a hallgatói jogviszony fennállása alatt benyújtott, illetve pozitívan elbírált mentességi kérelmek megfelelő alapot nyújtanak arra a jelentés szerint, hogy e mentességi kérelmeket a doktori iskolák eljárásuk során figyelembe vegyék. Az Ftv. akkor hatályos rendelkezései a mentesség lehetőségét a doktori képzés során explicit ugyan nem mondták ki, ugyanakkor azt nem is zárták ki, a vonatkozó jogszabályi környezetből (pl.: a fogyatékossgal élő doktorandusz, doktorjelölt fogyatékossgára vonatkozó adatok kötelező nyilvántartása) mindez egyértelműen levezethető volt. Mindemellett a jelentés kiemelte, hogy a magas szintű nyelvtudás megkövetelése *jogos elvárásnak minősül* azokon a szakterületeken, ahol alapvető követelmény a nemzetközi tudományos és publikációs tevékenységben való részvétel a legmagasabb szintű értelmiségi képzés leendő oktatóinak és a tudományos kutatás szakember utánpótlásának megteremtése során. E szakterületeken a doktori iskolák szigorúbb nyelvi követelmények szem előtt tartásával bírálhatják el a mentességi kérelmeket.

Összefoglalva, a doktori iskolák eljárására a mentességet kizáró jogszabályi rendelkezés hatályba lépése előtti jogi környezetben nem volt külön jogszabályi rendelkezés, a mentességek, illetve a kérelmek megadásáról az egyetemi autonómia keretében a felsőoktatási intézmények rendelkezettek doktori szabályzatukban tekintettel arra, hogy azt kizáró jogszabályi rendelkezés akkor nem volt érvényben.

Az egyes felsőoktatási intézmények, vagy egyes esetekben az intézményeken belül a karok egymástól jelentősen eltérő joggyakorlata visszavezethető volt arra, hogy az intézmények nem, vagy nem teljesen a jogszabályokban foglaltaknak megfelelően alakították ki az eljárásrendjüket, illetve arra, hogy a fogyatékossgal élő személyek jogainak biztosítása egy-egy, a felsőoktatási intézményen belül sem egységes szemlélettel és eljárásrend keretében történt. Mindebből az alapvető jogok biztosa a nem egyértelmű vagy hiányos jogi szabályozásra következtetett. Az ombudsman az emberi erőforrások miniszteréhez fordult kezdeményezésével és kérte a jogszabályok közötti összhang megteremtését, illetve azt, hogy tegye egyértelművé és kiszámíthatóvá a fogyatékossgal élő hallgatókat megillető kedvezmények és mentességek igénybevételének lehetőségét, az elbírálás módját mind az alap-, mind a mester-, mind a doktorképzés területén, továbbá a felsőoktatási intézmények rektorainál kezdeményezte, hogy a jogszabályban foglaltak szerint segítsék elő a fogyatékos hallgatók jogainak érvényesülését.

2. A fogyatékossgal élő egyetemi hallgatók jogaival kapcsolatos garanciális szabályok

A kérdéskört nem lehet pusztán a felsőoktatásra vonatkozó jogszabályok figyelembe vételével vizsgálni, azt egységben kell kezelni a CRPD, a Fot. és a köznevelésre vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel, mivel az előnyben részesítési követelményekre vonatkozó szabályokat a társadalom valamennyi területén érvényesíteni szükséges és az átível az alap-, a közép- és a felsőfokú oktatás rendszerén is.

2.1 A CRPD korábban hivatkozott garanciális előírásai mellett, azzal összhangban a Fot. az alapelvek közt kifejezetten rögzíti, hogy a tervezési, döntési folyamatok során kiemelten kell kezelni a fogyatékossgal élő személyek sajátos szükségleteit, és figyelemmel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a bárki által igénybe vehető lehetőségekkel csak különleges megoldások alkalmazása esetén élhetnek. Az állam köteles gondoskodni a fogyatékossgal élő személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a hátrányaikat kompenzáló intézményrendszer működtetéséről a nemzetgazdaság mindenkorai lehetőségeivel összhangban. A fogyatékos személyek az őket mindenki mással egyenlően megillető jogaikkal állapotukból fakadóan kevésbé tudnak élni, ezért indokolt, hogy minden lehetséges módon előnyben részesüljenek.

2.2 A Fot. 4. § a) pontja szerint fogyatékos személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja. A Fot. 4. § hc) pontja értelmében az információ egyenlő eséllyel hozzáférhető akkor, ha az mindenki, különösen a mozgási, látási, hallási, mentális és kommunikációs funkciókban sérült emberek számára kiszámítható, értelmezhető és érzékelhető, az ahhoz való hozzájutás pedig az igénybe vevő számára akadálymentes. A Fot. 13. § (1) bekezdése szerint a fogyatékos személynek joga, hogy állapotának megfelelően és életkorától függően korai fejlesztésben és gondozásban, óvodai nevelésben, iskolai nevelésben és oktatásban, fejlesztő felkészítésben, szakképzésben, felnőttképzésben, felsőoktatásban vegyen részt a vonatkozó jogszabályokban meghatározottak szerint.

2.3 Az Nkt. szerint a fogyatékossgal élő tanulót alap és középfokú tanulmányok idején a fogyatékossgal jogszabály szerinti igazolása esetén bizonyos kedvezmények és mentességek illetik meg. Az Nkt. fogalomhasználata szerint sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd-fogyatékos, több fogyatékossgal együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.

Az Nftv. az alanyi kört az Nkt.-val összhangban határozza meg, eszerint *fogyatékossgal élő hallgatónak (jelentkezőnek) minősül az, aki mozgásszervi, érzékszervi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékossg együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral, egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.*

3. Jogi helyzet és jogszabály-módosítás vizsgálata jogbiztonsági szempontból

3.1 A doktori képzés hatályos bemeneti feltételeire, illetve doktori képzés és a doktori fokozatszerzési eljárás menetére vonatkozó szabályozás

Amint arra a megkeresésre adott válaszok is rámutattak, az Nftv. 40. § (6) bekezdése rögzíti azt, hogy a doktori képzésre az a személy vehető fel, aki a mesterképzésben szerzett fokozattal és szakképzettséggel, valamint legalább egy „C” típusú közép fokú államilag elismert – közép fokú (B2 szintű) általános nyelvi, komplex – vagy azzal egyenértékű nyelvvizsgával rendelkezik. Az Nftv. 40. § (7) bekezdése alapján a mesterképzésre, a szakirányú továbbképzésre és a doktori képzésre történő felvétel további feltételeit a felsőoktatási intézmény határozhatja meg, azzal a megkötéssel, hogy azonos felvételi követelményeket köteles alkalmazni, függetlenül attól, hogy a jelentkező mely felsőoktatási intézményben szerezte az oklevélét.

Az Nftv. a tanulmányi követelmények és a hallgatók teljesítményének értékelése körében a 49. § (8) bekezdésében arról rendelkezik, hogy a fogyatékossgal élő hallgató részére biztosítani kell a fogyatékossgához igazodó felkészítést és vizsgáztatást, továbbá segítséget kell nyújtani részére ahhoz, hogy teljesíteni tudja a hallgatói jogviszonyából eredő kötelezettségeit. Indokolt esetben mentesíteni kell egyes tantárgyak, tantárgyrészek tanulása vagy a beszámolás kötelezettsége alól.

Szükség esetén mentesíteni kell a nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve szintje alól. A vizsgán biztosítani kell a hosszabb felkészülési időt, az írásbeli beszámolón lehetővé kell tenni a segédeszköz – így különösen írógép, számítógép – alkalmazását, szükség esetén az írásbeli beszámoló szóbeli beszámolóval vagy a szóbeli beszámoló írásbeli beszámolóval történő felváltását. Az ügy szempontjából lényeges rendelkezés, hogy *az e bekezdés alapján nyújtott mentesítés kizárólag a mentesítés alapjául szolgáló körülménnyel összefüggésben biztosítható és nem vezethet az oklevél által tanúsított szakképzés megszerzéséhez szükséges alapvető tanulmányi követelmények alól felmentéshez.*

Az Nftv. hatályos 53. §-a a tehetséggondozásra, a doktori képzésre vonatkozó külön szabályok körében szabályozza a doktori képzés és a doktori fokozatszerzési eljárás menetét. Eszerint a doktori képzés a *tudományterület sajátosságaihoz és a doktorandusz igényeihez* igazodó egyéni vagy csoportos felkészítés keretében folyó *képzési, kutatási és beszámolási tevékenység*, amely képzési és kutatási, valamint kutatási és disszertációs szakaszból áll. A doktori képzés során, a negyedik félév végén, a képzés képzési és kutatási szakaszának lezárásaként, valamint a kutatási és disszertációs szakasz megkezdésének feltételeként *komplex vizsgát kell teljesíteni*, amely méri, értékeli a tanulmányi, kutatási előmenetelt.

A doktori képzés során a komplex vizsgát követően a fokozatszerzési eljárásban a hallgató a kutatási és disszertációs szakasz teljesítésével vesz részt, amelynek célja a doktori fokozat megszerzése. A doktori képzésbe bekapcsolódhat az is, aki a fokozatszerzésre egyénileg készült fel, feltéve, hogy teljesítette a felvétel és a doktori képzés követelményeit. A hallgatói jogviszony ebben az esetben a komplex vizsgára történő jelentkezéssel és annak elfogadásával jön létre. A doktorandusznak a komplex vizsgát követő három éven belül a doktori szabályzatban meghatározottak szerinti doktori értekezést kell benyújtania. Ez a határidő különös méltányolást érdemlő, az Nftv. 45. § (2) bekezdésben szabályozott esetekben legfeljebb egy évvel a doktori szabályzatban meghatározottak szerint meghosszabbítható. A fokozatszerzési eljárásban a hallgatói jogviszony szünetelése legfeljebb két félév lehet. A felsőoktatási intézmény annak a doktorandusznak, aki a doktori képzésben az előírt krediteket megszerezte, végbizonyítványt (abszolutóriumot) állít ki.

Összefoglalva, a doktori képzésre vonatkozó jogi szabályozás sajátossága, hogy a doktori képzést követően a doktori fokozatot külön fokozatszerzési eljárás keretében lehet megszerezni.

A doktori fokozat megszerzése tartalmilag a doktori képzésre alapoz, de attól jogilag független képzési szakasz, ezért a törvény külön rendelkezik a *doktorjelölti jogviszonyról*, valamint az ehhez kapcsolódó követelményekről. A doktori képzésben résztvevő a *doktorandusz*, a fokozatszerzési eljárásban részt vevő személy a *doktorjelölt*. A doktorjelölti jogviszony a doktori fokozatszerzési eljárásra történő jelentkezéssel és annak elfogadásával jön létre. A doktori képzés és a fokozat odaítélésének részletes szabályait a felsőoktatási intézmény doktori szabályzata állapítja meg.

A doktori fokozat megszerzésének feltételeit és folyamatát a Korm. Rendelet 12-13. §-ai szabályozzák. E körben külön is kiemelendő, hogy a Korm. Rendelet alapján a doktori iskola működési szabályzata tartalmazza a doktori fokozatszerzés nyelvi követelményeit, a nyelvi követelmények teljesítéséhez elfogadott nyelvek listáját, valamint a nyelvismeret igazolásának módját. Az első idegen nyelv kizárólag a doktori tanács által meghatározott idegen nyelvek egyike lehet. A nyelvismeret igazolásához legalább B2 szintű komplex államilag elismert nyelvvizsga, illetve azszal egyenértékű okirat szükséges. A második nyelvi követelmény teljesítéséhez elfogadott nyelvek listáját, valamint a nyelvismeret igazolása módjának (szintje, típusa) meghatározását intézményi hatáskörbe utalja a jogszabály, azt a doktori iskola működési szabályzata kell, hogy tartalmazza. A doktori fokozat megszerzésének *idegennyelvi feltételei tehát a doktori szabályzat alapján előírt kötelezettségek teljesítése, két idegen nyelv a tudományterület műveléséhez szükséges ismeretének a doktori szabályzatban meghatározottak szerinti igazolása, amely siketek esetében a nem magyar jelnyelv ismeretének az igazolásával is történhet.*

3.2 A jogszabály-módosítás és a kellő felkészülési idő alkotmányos követelménye

A miniszter jelen vizsgálatom során kifejtett álláspontja szerint *a nyelvvizsga alóli mentesség lehetősége a doktori képzés tekintetében az új, szigorúbb, kizáró jogszabályi rendelkezések hatályba lépése előtt, azaz a korábbi ombudsmani vizsgálat lefolytatása során sem állt fenn.* Álláspontja szerint a felsőoktatási intézményeknek a nyelvvizsga alóli mentesség tekintetében *nem volt mérlegelési jogköre*, a doktori képzésre vonatkozó felvételi rendelkezésektől *fogyatékossgal élő hallgató esetében sem tekinthetett el.* A doktoranduszok és doktorjelöltek nyelvvizsga kötelezettség alól való mentesítésére vonatkozó új szabályozás egy *„jogszabályi pontosítás”* volt csupán, amely az eltérő jogértelmezési gyakorlat egységesítését szolgálta és nem hozott olyan újdonságot, amely a korábban hatályos jogszabályi rendelkezések alapján ne lett volna levezethető az új szigorúbb rendelkezés hatályba lépése előtt.

Itt szeretnék rámutatni ugyanakkor arra, hogy *ez a jogi álláspont ellentmond a szaktárca korábbi vizsgálatom során (2012-ben) részletezett és fenntartott álláspontjának.* A felsőoktatásért felelős államtitkár akkor ugyanis *egyérteltett azon biztosi állásponttal, hogy a mentességek kérdése a doktori képzés során nem volt szabályozott*, ezért pedig ígéretet tett arra, hogy igyekeznek egyértelművé, kiszámíthatóbbá tenni a fogyatékossgal élő hallgatókat megillető kedvezmények, mentességek igénybevételének lehetőségét, elbírálásának módját a doktori képzés területén is. A fenti jelentésre adott válasza alapján *2016-tól már a felsőoktatásba belépők esetében is megkövetelt lesz a nyelvvizsga*, a tárca akkori ígérete szerint ehhez igazítják majd a doktori képzésben a mentességek vizsgálatát.

Mindezekon túl szükségesnek tartom világosan rögzíteni, hogy *korábban semmilyen jogszabályi rendelkezés nem tiltotta a mentességek megadását a doktori képzés során*, ahogyan mindezt a hivatkozott ombudsmani vizsgálat is kiemelte. A vizsgálat szerint több felsőoktatási intézmény élt is ezzel a lehetőséggel és megadta a doktori képzésben részt vevő, fogyatékossgal élő jelentkezőnek, doktorandusznak, doktorjelöltnek is a mentességet. *Mindezekből következően álláspontom szerint nem helytálló az a jogi álláspontot, amely a mentességet kizáró jogszabályi rendelkezést pontosításnak tartja.*

Rá kell mutatnom arra is, hogy a szigorúbb nyelvi követelményeket előíró jogszabályi rendelkezés hatályba lépését megelőzően a doktori képzésben részt vevő fogyatékossgal élő doktoranduszok, doktorjelöltek mentességi kérelmeit rendező *jogszabályi rendelkezés hiányában eltérő joggyakorlat alakult ki*, hiszen az intézményi autonómia jegyében az Doktori Iskolák maguk dönthettek a mentességi kérelmek intézményi szabályozásáról és annak megfelelő elbírálásáról.

Mindemellett lényeges arra is felhívni a figyelmet, hogy *a doktori képzés és a fokozatszerzési eljárás külön jogállást takar, így jogilag egymástól elválaszthatóak, ugyanakkor célját tekintve a doktori tanulmányoknak mégiscsak egy egységes szakaszai, hiszen a doktori képzés célja maga a fokozatszerzés. Mindezek alapján úgy látom, hogy a doktori tanulmányok megkezdése után bekövetkezett lényeges, a szabályozás érdemét érintő, kellő felkészülési idő biztosítása nélkül bevezetett jogszabályváltozás kiszámíthatatlanná teszi az érintettek követelmények teljesítésére való felkészülését.*

Az *Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint* jogállami követelmény, hogy a jogszabály hatálybalépésének időpontját úgy kell meghatározni, hogy *kellő idő maradjon a jogszabály alkalmazására való felkészülésre.*

A hatálybalépés időpontjának meghatározásakor figyelemmel kell lenni arra, hogy kellő idő maradjon a jogszabály szövegének megszerzésére, áttanulmányozására, a jogalkalmazó szerveknek a jogszabály alkalmazására való felkészüléshez, a jogszabállyal érintett személyek és szervek számára annak eldöntéséhez, hogy miként alkalmazkodjanak a jogszabály rendelkezéseire, az önkéntes jogkövetés személyi és tárgyi feltételeiről való gondoskodáshoz. A *kellő felkészülési idő követelményének a jogbiztonság elvéből következő lényegi eleme*, hogy a jogszabályi rendelkezéseknek mindazok a címzettjei, akik részére a jogszabály új, illetve többlet kötelezettségeket ír elő, a kötelezettségeiket potenciálisan teljesíteni tudják, és akarataik ellenére ne kövessenek el kötelezettségszegést, ne valósítsanak meg jogellenes magatartást.

A megfelelő felkészülési időt az oktatás világában a képesítési követelményeket szabályozó jogforrások általában a *felmenő rendszer alkalmazásával* szokták biztosítani. A felmenő rendszer egyfajta gyakorlati *jogbiztonsági garanciaként szolgál*, jelentősége elsősorban abban áll, hogy a hallgatók a már megkezdett tanulmányaikat azon követelményekkel fejezhessék be, amelyekkel az adott évfolyamot indították, ez egyben garanciát jelent minden tanuló, hallgató számára, hogy időközben ne változzon a rá vonatkozó felkészülés folyamata és a követelményrendszer.

A felsőoktatási felvételi rendszer átalakításával kapcsolatos jogalkotási anomáliákat elemző *AJB-645/2013. számú* ügyben kiadott jelentésben kifejtettek *jelen helyzetre is érvényesnek tartom*, azaz a jogi szabályozás kiszámíthatósága, egyértelmősége és követhetősége, változás esetén a felkészüléshez szükséges időtartam biztosítása a jogbiztonság követelményéből eredő általános alkotmányossági elvárások, amelyeknek bizonyos területeken különös jelentősége van. Ilyen kiemelt terület például a *felsőoktatásba, de a doktori képzésbe való bekerülés is, a felételre vonatkozó anyagi jogi és eljárási szabályok köre*. A felsőoktatási felvételi, az egyes intézmények, karok, szakok, doktori iskolák közötti választás komoly stratégiai jelentőségű döntést jelent, amely komoly anyagi következményekkel, felelősséggel jár, mindezek okán pedig az eljárásra vonatkozó szabályok esetében tehát a tervezhetőség, a kiszámíthatóság lényeges.

Álláspontom szerint a konkrét ügyben is megmutatkozó értelmezési nehézségek a mentességek megadása tekintetében a *jogi szabályozás alapvető hiányosságára* mutatnak rá.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a doktori képzésben a fogyatékossgal élők mentességének teljes kizárása, a felmenő rendszerű bevezetés figyelmen kívül hagyása, az előírt szigorúbb nyelvi követelmények teljesítéséhez szükséges kellő felkészülési idő biztosításának elmulasztása a jogbiztonság követelményét sértette. Mindez a jogi helyzet pedig alkalmas volt arra, hogy az esélyegyenlőség előmozdításával kapcsolatos kötelezettség teljes figyelmen kívül hagyásával az érintett időszakban doktori képzésben résztvevő fogyatékossgal élő doktoranduszok, doktorjelöltek tisztességes eljárásból való jogával összefüggő visszútságot okozzon.

4. A felsőoktatási intézmény eljárása az egyedi panaszügyben

4.1 A fokozatszerzés nyelvi feltételei

A fent már részletesen elemzett jogszabályi rendelkezéseken túl, szükséges azt is vizsgálni, hogy a mentességi kérelem benyújtásakor, a *fokozat megszerzésnek (nyelvi) feltételeit az intézmény miként szabályozta*. Amint arra korábban már utaltam a rendelkezésekre álló iratokból kitűnik, hogy a korábban benyújtott mentesség iránti kérelem nem igazolható, mivel annak írásbeli nyoma nincs, pusztán szóbeli ígéretet kapott a beadványozó, hogy a meglévő nyelvvizsgálója elegendő lesz a fokozatszerzéshez.

Ezért az igazolt írásban benyújtott mentességi kérelem benyújtásakor – azaz 2015. február 3-án – hatályban lévő Pannon Egyetem Doktori Szabályzatának¹ (továbbiakban: Szabályzat) nyelvi követelményeiből kell kiindulni, mely az alábbiak szerint rendelkezik: A Szabályzat 11. §-a rendezi az Nftv. 53. § (5) bekezdése alapján a doktori fokozat megszerzésének feltételeit. Ezek a doktori szabályzat alapján előírt kötelezettségek teljesítése, továbbá a doktori szigorlat – legalább háromtagú – vizsgabizottság előtt történő eredményes letétele; *két idegen nyelv ismeretének a doktori szabályzatban meghatározottak szerinti igazolása*; az önálló tudományos munkásság bemutatása cikkekkel, tanulmányokkal vagy más módon, az adott doktori iskola előírásainak megfelelően; a fokozat követelményeihez mért tudományos feladat önálló megoldása; értekezés, alkotás bemutatása; az eredmények megvédése nyilvános vitában.

A Szabályzat 2. melléklete rendelkezik az idegennyelv-ismeret megkövetelt szintjeiről: A képzésre, egyéni felkészülők esetében a fokozatszerzésre jelentkezőknek a jelentkezéskor kell igazolniuk, hogy rendelkeznek *egy idegen nyelvből államilag elismert középfokú, komplex (szóbeli és írásbeli) vagy legalább B2-es szintű komplex nyelvvizsga-bizonyítvánnyal*. A PE Doktori Iskolái az elfogadható nyelvek választékát szűkíthetik. A képzés felvételi meghallgatásakor meg kell győződni arról, hogy a pályázó rendelkezik-e olyan nyelvismerettel, amely lehetővé teszi a szakirodalom alkotó használatát és az idegen nyelvű kollégákkal való sikeres kommunikációt. Ennek bizonyítéka rendszerint valamely államilag elismert nyelvvizsga; ezen túlmenően a felvételi vizsgán a jelölt eddigi munkásságáról, illetve tudományos terveiről idegen nyelven is köteles tájékoztatást adni. *A Szabályzat szerint a fokozatszerzés feltétele két idegen nyelv megfelelő szintű ismerete. Az első idegen nyelv valamely világnyelv (lehetőleg az angol, esetleg német, francia, spanyol, orosz) legyen. A második idegen nyelv megkívánt tudásszintje bármilyen típusú állami nyelvvizsga, vagy ezzel egyenértékű, nemzetközileg elismert vizsga (pl. TOEFL). A nyelvek engedélyezése a szakterület szempontjai alapján, az Egyetem lehetőségei szerint a doktorandusz vagy doktorjelölt kérését is figyelembe véve a tudományági doktori és habilitációs tanács (továbbiakban: TDHT) feladata. A megkívánt tudásszintet mind az első, mind a második nyelv esetében bizonyítottnak kell tekinteni, ha a nyelv a jelölt anyanyelve. A második idegen nyelv ismeretét igazoló okmányt legkésőbb az értekezés benyújtásakor kell bemutatni.*

A fokozatszerzés nyelvi feltétele tehát mind a vonatkozó jogszabályi rendelkezések, mind a hatályos Szabályzat rendelkezéseit alapul véve *két idegen nyelv megfelelő szintű ismerete. Az első idegen nyelv esetén a Szabályzat meghatározza az elfogadható nyelvek körét* (valamely világnyelv, lehetőleg az angol, esetleg német, francia, spanyol, orosz) és szintjét, mely az államilag elismert középfokú, komplex (szóbeli és írásbeli) vagy legalább B2-es szintű komplex nyelvvizsga-bizonyítvány. A második idegen nyelv esetén azonban nem szabályozza az elfogadható idegen nyelvek körét és tudásszintjét sem, mivel a Szabályzat pusztán arról rendelkezik, hogy *a második nyelv megkívánt tudásszintje bármilyen típusú állami nyelvvizsga, vagy ezzel egyenértékű, nemzetközileg elismert vizsga*. Azaz az intézmény alap-, közép-, illetve felsőfokú államilag elismert nyelvvizsga bizonyítványt vagy azzal egyenértékű nemzetközileg elismert vizsgabizonyítványt is elfogad második idegen nyelvi ismeret igazolásaként, a második nyelv engedélyezése pedig eseti döntés alapján is történhet.

Mindezek alapján megállapítom, hogy jogszerű volt az az intézményi tájékoztatás, amely szerint a beadványozónak mind a doktorjelölti jogviszony létesítésének idején, mind a kérelem benyújtásának idején egy középfokú komplex nyelvvizsga és (legalább) egy alapszintű nyelvvizsga teljesítésére van szüksége a fokozatszerzéshez a vonatkozó jogszabályi rendelkezések és belső intézményi dokumentumok alapján. Az Egyetem eljárása tehát ebben a vonatkozásban nem vetett fel alapvető joggal összefüggő visszásságot.

4.2 A mentesség vizsgálatának kérdése

A mentesség megadásának a beadványozó a doktorjelöltként – 2015. február 3-án - benyújtott kérelme idején hatályos jogszabályi rendelkezésekből lehet kiindulni. A Vht. 1. 18. §-ának, 2015. április 16-ig hatályban lévő rendelkezései az *előnyben részesítési követelmények* körében előírják, hogy a fogyatékossgal élő hallgató számára – kérelmére – a felsőoktatási intézmény a tanterv előírásaitól részben vagy egészében eltérő követelményeket állapíthat meg, illetve azok teljesítésétől eltekinthet.

¹ Lásd 312/2012-2013. (VII. 23.) Szenátus határozat, hatályos: 2013-szeptember 1. – 2015. március 1.

A Vht. 1. biztosítja, és egyben részletezi a mozgáskorlátozott, a hallássérült, a látássérült, beszéd- és más fogyatékos, autista hallgató esetében nyújtható kedvezményeket, mentességeket.

A Vht. 1. részletesen kibontja, hogy beszéd- és más fogyatékos (különösen súlyos beszédhiba, diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia) hallgató esetében milyen kedvezmények adhatók. Ide tartozik a lehetőség, hogy ha fogyatékosága miatt nem képes az államilag elismert „C” típusú nyelvvizsga írásbeli követelményeinek teljesítésére. A hallgató felmentést kaphat a „B” típusú (írásbeli) nyelvvizsga letétele alól, ha fogyatékosága miatt nem képes az államilag elismert „C” típusú nyelvvizsga szóbeli követelményeinek teljesítésére, felmentést kaphat az „A” típusú (szóbeli) nyelvvizsga letétele alól, ha fogyatékosága miatt nem képes az államilag elismert „C” típusú nyelvvizsga szóbeli és írásbeli követelményeinek teljesítésére.²

Mindezek után azt a kérdést vizsgáltam, hogy e nyelvi követelmények alól mentesíthető lett volna-e a panaszos ügy, hogy mentesség iránti kérelmét 2015. február 3-án adta be, a fokozatszerzési eljárása pedig már folyamatban volt, amikor 2015. április 17-én hatályba lépett a Vht. 2. 62. § (11) bekezdése, amely kizárta a mentesítés lehetőségét fogyatékosággal élő doktori képzésre jelentkező illetve a képzésben résztvevő doktorandusz, doktorjelölt esetében is.

A Vht. 2. kimondja, hogy a *nyelvvizsga vagy annak egy része, illetve színtje alóli mentesítés a doktori képzés tekintetében nem illeti meg a doktori képzésre jelentkező hallgatót, a doktorandusz hallgatót illetve a doktorjelöltet.* Álláspontom szerint e kizáró jogszabályi rendelkezés felmenő rendszer szerinti alkalmazása esetében, azt csak a jogszabály hatályba lépését követően doktori képzésbe belépőkre lehetne alkalmazni. A fent már ismertetett bizonytalan helyzetre az Egyetem a következő megoldást kínálta. A 2015. március 1-jén hatályba lépett Doktori Szabályzat 10.§ (6) bekezdése szerint – a fokozatszerzési eljárásra a jelentkezési kérelmet az abszolutórium kiállításától kezdődő három éven belül lehet benyújtani – mely a korábbi egy év szabályozásához képest kedvezőbb szabály. Mindezek alapján az Egyetem azt javasolta, hogy a beadványozó kérje doktorjelölti jogviszonya megszüntetését és 2015. augusztus 31-ig létesítsen ismét doktorjelölti jogviszonyt, mivel az abszolutórium dátumától (2012. augusztus 31.) számított 3 éven belül ismét jelentkezhet doktorjelöltnek, így a nyelvvizsga kötelezettségek teljesítésére bőven lesz ideje, a Doktori Iskola pedig felajánlotta ennek kapcsán azt, hogy fokozatszerzési eljárás díját elengedi. A rektor arról is tájékoztatót, hogy a két nyelvből a komplex nyelvvizsga helyett a panaszos állapotának megfelelő nyelvvizsgát is elfogadhatónak tartja, mivel álláspontja szerint az esetében a korábban hatályos nyelvi követelmények is alkalmazhatóak.

Itt tartom szükséges megjegyezni ugyanakkor, hogy *a fenti mentességet kizáró jogszabályi rendelkezésekkel kapcsolatos tájékoztatás sem a jelenleg hatályos, sem pedig a vizsgált időszakban hatályos Doktori Szabályzatban, sem az Egyetem hivatalos elektronikus felületén nem található meg.*

A fentiek alapján látható, hogy az Egyetem a jogi szabályozás adta lehetőségekhez mérten több méltányos megoldás felkínálásával próbálta a jogalkotói mulasztás következtében előállt helyzetet orvosolni. *Nem vitatva az Egyetemnek a panaszügy megoldása érdekében tett kiemelt erőfeszítéseit, szükséges felhívnom a rektor figyelmét arra, hogy bármely lényeges jogszabályi módosítás esetében – amelyek alkalmazására a jogalkalmazó szervek kötelesek – az érintett képzés résztvevőinek gyors, pontos – és valamennyi, különösen az elektronikus felületen történő – naprakész tájékoztatása alapvető kérdés.*

Megállapítom, hogy a panaszos ügyében a visszás helyzet kialakulását alapvetően a jelentésem 3. pontjában részletezett jogalkotói mulasztás, a kellő felkészülési idő biztosítása nélkül hatályba léptetett új, szigorúbb követelményeket meghatározó jogszabályi rendelkezés okozta, amely a láthatóan eleve bizonytalan jogi helyzetet súlyosbítva jogértelmezési nehézségeket teremtett. Mindemellert hangsúlyoznom kell azt, hogy az egyetemi képzésekben új vagy többletkötelezettségek megállapítására a belső szabályzatokban is csak a jogbiztonság követelményének betartásával, a felmenő rendszer szerinti alkalmazásával van lehetőség az Egyetem részéről.

² Egyébiránt a 2015. április 17-től hatályos Vht. 2.. esélyegyenlőségre vonatkozó szabályai nagyrészt megegyeznek a Vht 1. szabályaival, de az alanyi kör némileg bővülve, eltér a Vht. 1.-ben meghatározottaktól. Részletezi a mozgáskorlátozott hallgató, a hallássérült (siket, nagyothalló), a látássérült (vak, aliglátó, gyengénlátó), a beszéd fogyatékos (diszfázia, diszplázia, diszfónia, dadogás, hadarás, afázia, orrhangzós beszéd, dizartria, mutizmus, súlyos beszédészlelési és beszédmegértési zavar, centrális pöszesség, megkésett beszédfejlődés), a pszichés fejlődési zavarral, valamint az autizmussal küzdő hallgató esetében alkalmazható kedvezményeket, mentességeket.

Ennek kapcsán rá kell mutatnom arra, hogy *a fokozatszerzési eljárás megkezdésekor, a mentességi kérelem beadása idején hatályos jogszabályok álláspontom szerint lehetővé tették, hogy a doktorjelöltet a megfelelő szakértői vélemény birtokában mentesítse az intézmény a doktori képzés nyelvi követelményei alól.*

4.3 A benyújtott szakértői vélemény

A konkrét ügyben a beadványozó diszlexia, diszgráfia okán kérte mentesítését, ezért – érintettsége okán – fontos rámutatni, hogy a felsőoktatásról szóló jogszabályok – mind a Vht. 1, mind a Vht. 2. szabályai – alapján *e kórkép mentesítésre okot adó fogyatékoságnak minősül.* A Vht. 1. beszéd- vagy más fogyatékoságnak minősíti, a Vht. 2. pedig a pszichés fejlődési zavar körébe tartozónak tekinti. E szerint a pszichés fejlődési zavar körébe tartozik a diszlexia, diszgráfia, diszortográfia, a diszkalkulia, a hiperaktivitás, a figyelemzavar, a magatartásszabályozási zavar (szocio-adaptív folyamatok zavarai, az érzelmi kontroll, ön-, vagy mások felé irányuló agresszió, a szorongás, az én-szabályozás gyengeségét mutató magatartásjellemzők, az alkalmazkodóképesség, a célirányos viselkedés, az önszervezés, valamint a metakogníció eltérő fejlődése) is.

A mentesítés iránti kérelem benyújtásakor hatályos Vhr. 1. 19. §-a *a fogyatékoság megállapításának és igazolásának rendjét az alábbiak szerint határozza meg.* A fogyatékosággal élő hallgató fogyatékoságának típusát és mértékét, annak végleges vagy időszakos voltát szakvéleménnyel igazolja. A szakvélemény kiadására amennyiben a jelentkező fogyatékosága már a közoktatási tanulmányai során is fennállt, és erre tekintettel tanulmányai és az érettségi vizsga során kedvezményben részesült, a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvényben meghatározott szakértői és rehabilitációs bizottság, amennyiben a fogyatékoságot később állapították meg, a rehabilitációs szakigazgatási szerv jogosult.

A fentiek alapján megállapítom, hogy a beadványozó a jogszabályoknak megfelelő szerv által kibocsátott, azaz a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal által készített szakértői véleményt nyújtott be diszlexia, diszgráfia okán fogyatékoságának igazolására. Ezen szerv által kibocsátott szakértői vélemény egyébiránt a Vht. 1. és Vht. 2. alapján is a fogyatékoság igazolásának jogszabályszerű módja, a diszgráfia, diszlexia pedig jogszabályszerű alapja. Mindezekről pedig az intézmény megfelelő módon tájékoztatta a beadványozót, vagyis az Egyetem eljárása ebben a vonatkozásban nem vetett fel alapvető joggal összefüggő vitás kérdéseket.

Intézkedéseim

A jelentésemben feltárt, alapjoggal összefüggő visszasság bekövetkezésének jövőbeni megelőzése érdekében

- 1) az Ajbt. 37. §-a alapján *felkérem* az emberi erőforrások miniszterét, hogy fontolja meg a doktori képzéssel kapcsolatos jogi szabályozás áttekintését, különös figyelemmel – a kellő felkészülési idő és a felmenő rendszerű bevezetés követelményének biztosítása mellett – a fogyatékosággal élő doktoranduszok, doktorjelöltek helyzetével, a képzési követelmények alóli mentesítés lehetőségével és feltételeivel kapcsolatos hiányosságok és problémák rendezésére.
- 2) az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján *felkérem* a Pannon Egyetem rektorát, hogy intézkedjen arról, hogy a hatályba lépett új, érdemi jogszabályi rendelkezésekről az Egyetem belső intézményi szabályzatban, illetve elektronikus felületen a doktoranduszok és doktorjelöltek számára, naprakész tájékoztatást nyújtson;

Budapest, 2017. március

Székely László sk.